

ШТУЧНО СТВОРЕНІ ЗЕМЕЛЬНІ ДІЛЯНКИ: ЕКОЛОГО-ПРАВОВІ ПИТАННЯ

Ігнатенко Ірина,

кандидат юридичних наук, асистент
кафедри земельного та аграрного права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого,
м. Харків, Україна

Для виявлення специфіки правовідносин зі створення штучних земельних ділянок необхідно звернути увагу, на які об'єкти здійснюється вплив у результаті створення таких земельних ділянок та які правові наслідки можуть виникнути після їх створення. При цьому слід враховувати основну мету формування штучних земельних ділянок – створення умов, придатних для життя та діяльності людини, тобто безпечних та сприятливих з екологічної точки зору. В результаті господарського впливу відбувається перетворення, зміна вигляду водного об'єкта та берегової смуги як природних об'єктів. Спочатку здійснюється вплив на водний об'єкт та земельні ділянки в межах водоохоронних зон. Діяльність зі створення штучних земельних ділянок здійснюється на дні та в межах акваторії водного об'єкта, в прибережній захисній смузі та водоохоронній зоні. В результаті створюється ділянка суші, поверхня землі. Створена поверхня землі поділяється на зони та земельні ділянки, які мають різні види дозволеного використання в залежності від потреб, для задоволення яких була створена штучна земельна ділянка. Як правило, вони створюються з метою розширення міських територій, придатних для забудови будівлями різного призначення. В першу чергу актуальним є створення штучних земельних ділянок у великих прибережних містах.

Земельна ділянка традиційно розглядається як природний об'єкт та як складову частину навколишнього природного середовища. Тим часом досвід створення штучних земельних ділянок налічує не одне століття та являє собою створення нових ділянок за рахунок прибережних вод шляхом наміву або підсипки ґрунту. Створення нових земельних ділянок та збільшення прибережної смуги внаслідок наміву ґрунту та піску водою відомо з часів римського права під назвою *alluvio*, а відрив смуги землі та подальше її з'єднання з іншою частиною суші називалося *avulsio* [1]. У дореволюційній літературі намів (*alluvio*) і відрив (*avulsio*) вважалися

способами набуття права поземельної власності поряд з обмілінням русла річки та виникненням острова [2] або способами природного придбання права власності незалежно від володіння шляхом «збільшення нерухомого майна до нерухомого» [3].

На сьогодні ст. 58 ЗК України передбачає у якості однієї зі складових земель водного фонду штучно створені земельні ділянки в межах акваторій морських портів. Власне, поняття штучно створеної земельної ділянки містить Закон України «Про морські порти України», однак таке легальне визначення надано законодавцем лише для цілей цього закону та передбачає, що штучно створена земельна ділянка – це земельна ділянка, створена (намита, насипана, створена із застосуванням інших технологій) в межах акваторії морського порту.

В результаті цілеспрямованої діяльності людини щодо перетворення навколишнього природного середовища створюється територія, яка повинна, по-перше, відповідати ознаками безпечного середовища проживання людини, по-друге, може мати ознаки земельної ділянки як об'єкта нерухомості, тобто буде природно-антропогенним об'єктом. Приймаючи рішення щодо створення штучних земельних ділянок, органи публічної влади реалізують свої публічні функції, забезпечують безпечні та сприятливі умови для життя і діяльності громадян. Створювані в результаті даної діяльності людини земельні ділянки стають частиною території населеного пункту та мають різний правовий режим та правовий статус.

Для визначення статусу штучних земельних ділянок має значення статус об'єкта, на який спрямована діяльність під час створення таких земельних ділянок. Об'єктом правового регулювання при штучному створенні земельних ділянок в приморському місті виступають різні елементи навколишнього середовища міста - море або його частина як водний об'єкт, дно водного об'єкта, надра, водоохоронна зона моря або його частини, в результаті наміву може бути порушена деревно-чагарникова рослинність. Слід звернути увагу, що в результаті наміву землі на підводну частину материка, в результаті якої збільшується площа суші, утворюється не штучний острів, а саме цей термін використовується в міжнародно-правових актах, а ділянка суші – частина території міста, тобто землі населеного пункту. Така територія є просторово-територіальною основою, на якій розвивається місто, – таким чином, на намівній території утворюється один з видів природних ресурсів – земля, яка поділяється на земельні ділянки – об'єкти нерухомості. При створенні

частини території міста в результаті впливу на дно водного об'єкта використовуються інші природні ресурси, в результаті перетворення яких з використанням технічних засобів (рукотворно) створюється ділянка суші – частина території міста. При намиванні на дно водного об'єкта створюється не тільки ділянка суші, а й інженерні комунікації, що забезпечують постачання послуг на об'єкти, побудовані на штучній земельній ділянці. Таким чином, дана земельна ділянка не тільки природний ресурс та об'єкт нерухоності, але і споруда, створена із застосуванням механізмів (рукотворний об'єкт), працею людини. Штучну земельну ділянку можна віднести до природно-антропогенних об'єктів.

При створенні нової земельної ділянки, що здійснюється під час намивання на дно водного об'єкта, відбувається зміна меж водного об'єкта. При цьому змінюються кордони водоохоронної зони водного об'єкта. Об'єктом господарської діяльності при створенні штучних земельних ділянок є: земельна ділянка в водоохоронній зоні, ділянка надр на дні водного об'єкта, ділянка акваторії водного об'єкта. Дана обставина дозволяє зробити висновок, що створення штучних земельних ділянок є комплексним природокористуванням.

Щодо специфіки природокористування при створенні на водному об'єкті штучної земельної ділянки слід зазначити, що основний вид природокористування в такому випадку – водокористування, оскільки використовуються акваторія та дно водного об'єкта і змінюються контур берега водного об'єкта, отже, змінюються межа і площа акваторії водного об'єкта. Мета водокористування – створення штучних земельних ділянок, придатних для життя та діяльності людини. При створенні таких територій вплив на земельні ділянки водоохоронних зон можна розглядати як землекористування, а вплив на дно водного об'єкта – як комплексне природокористування – землекористування та надрокористування.

Специфіка відносин щодо використання поверхні землі в прибережній захисній смузі та водоохоронній зоні, а також дна та акваторії водного об'єкта як просторово-територіальної основи, проявляється в наслідках для учасників таких правовідносин. В результаті створення штучних земельних ділянок в першу чергу утворюється частина території населеного пункту. Земля як просторово-територіальна основа використовується при здійсненні містобудівної діяльності. Водний об'єкт, точніше дно та акваторія водного об'єкта, не розглядаються законодавцем як просторово-територіальна основа.

Таким чином, штучна земельна ділянка є природно-антропогенним об'єктом, створення якого здійснюється в публічних інтересах в результаті здійснення комплексного природокористування. При комплексному природокористуванні створення штучних земельних ділянок здійснюється в результаті впливу на наступні об'єкти: 1) водний об'єкт – при цьому використовуються акваторія та поверхня дна водного об'єкта; 2) землю – при цьому використовуються земельні ділянки у водоохоронній зоні та прилеглі до неї ділянки; 3) надра – при проведенні днопоглиблювальних робіт під час намівання використовується дно водного об'єкта. Після закінчення робіт зі створення штучних земельних ділянок здійснюється формування даних земельних ділянок, які як об'єкти нерухомості мають специфіку. Штучні земельні ділянки є рукотворними об'єктами, але при цьому мають властивості природного ресурсу.

З огляду на об'єкт впливу під час створення штучних земельних ділянок, можна зробити наступний висновок: в цілому відносини, які виникають при створенні даних територій, можна розділити на дві групи. До першої групи можна віднести відносини, які мають публічно-правовий характер, а саме відносини з планування в сфері використання для створення штучних земельних ділянок акваторії та дна водного об'єкта, а також землі (земельні ділянки водоохоронних зон та суміжні з ними земельні ділянки). До другої групи можна віднести правовідносини особливо виду, які, з огляду на специфіку діяльності щодо створення штучних земельних ділянок можна назвати «природоресурсні правовідносини майнового характеру», а саме відносини з використання як єдиної системи акваторії та дна водного об'єкта для створення штучних земельних ділянок, а також відносини, пов'язані із використанням земельних ділянок (у водоохоронних зонах та суміжних з ними).

Список використаних джерел:

1. Гримм Д. Д. Лекции по догме римского права. М., 2003.
2. Тютрюмов И. М. Гражданское право. Юрьев, 1922. С. 144-148.
3. Мейер Д. И. Русское гражданское право: в 2 ч. (по испр. и доп. 8-му изд., 1902). М., 2003. С. 413-427.

*За зміст та якість матеріалів
відповідальність несуть автори публікацій*

Еколого-правовий статус людини і громадянина: ретроспективний та перспективний погляди: зб. матеріалів міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 31 травня 2019 року) / Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України; за заг ред. Краснової М.В., Коваленко Т.О. – Чернівці: Кондратьєв А.В. – 2019. – 392 с.

ISBN 978-966-7957-24-7

Збірник містить тези наукових доповідей учасників міжнародної науково-практичної конференції, що відбулася у м. Києві 31 травня 2019 року.

Для науковців, фахівців у галузі права, аспірантів, студентів юридичних закладів освіти та всіх, хто цікавиться питаннями еколого-правового статусу людини і громадянина.

Хотько Ольга. Влияют ли требования в области охраны окружающей среды на обеспечение экологических прав граждан и эколого-правовую культуру человека?	223
Черкашина М.К., Сокольська І.О. Щодо питання адаптації законодавства України до вимог Європейського Союзу в галузі екологічної безпеки	227
Чумаченко І.Є. Щодо права громадян на участь в екологічному управлінні	231
Шеховцов В.В. Реалізація концепту права власності в фауністичному законодавстві України	236
Шомпол О.А. Роль держави у забезпеченні еколого-правового статусу людини	239
Шоха Т.П. Ефективність способів судового захисту екологічних прав громадян	241
Яремак Зоряна Інтереси в механізмі еколого-правового конфлікту	245
Реалізація та захист прав людини і громадянина у сфері земельного та аграрного права	
Кулинич П.Ф. Громадянин у земельно-правовому просторі України: виклики початку ХХІ століття	250
Статівка А.М. Щодо соціального статусу селянина як суб'єкта аграрних відносин	254
Харитоновна Т.Є. Еколого-правовий аспект забезпечення прав землевласників та землекористувачів при встановленні земельних сервітутів на різних категоріях земель	259
Бусуйок Д.В. До питання про медіацію як альтернативний спосіб вирішення земельних конфліктів	263
Гавриш Н.С. Права та обов'язки спеціалізованих суб'єктів ґрунтокористування	266
Засць О.І. Обрання належного способу захисту земельних прав як гарантія реалізації земельно-правового статусу особи: окремі проблеми	270
Ігнатенко І. Штучно створені земельні ділянки: еколого-правові питання	275
Карпінська Н. Безпечність сільськогосподарської продукції: вимоги ЄС у сфері санітарних та фітосанітарних заходів	279
Корнієнко В. Деякі правові питання виробництва органічної сільськогосподарської продукції в Україні	283
Лісова Т. До питання про обов'язки власників земельних ділянок та землекористувачів щодо відновлення землі	285
Марусенко Р.І. Мораторій на відчуження земель	288